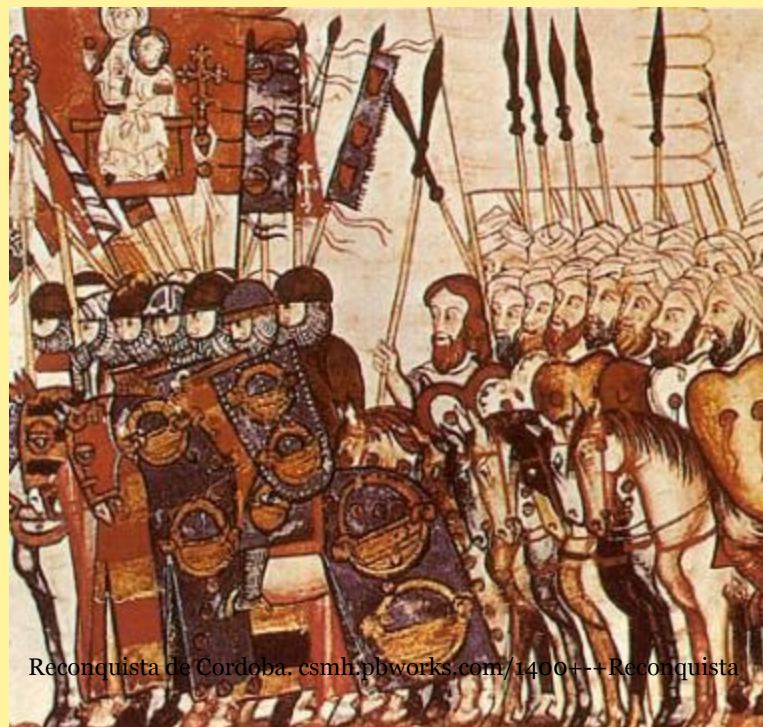

Středověká próza a divadlo

Reconquista de Cordoba. csmh.pbworks.com/1400+-+Reconquista

1. Dějepisectví a epika

- 1. Kroniky
- 2. Rodové knihy

Capitulación de Granada, por Francisco Pradilla y Ortiz: Boabdil frente a Fernando e Isabel. 1882
commons.wikimedia.org/wiki/File:Reconquista-rendicion-granada.jpg

tradice

- latinské dějepisectví (pěstované v kláštorech): *Annales portugalenses veteres* (vznešený rétorický styl, stereotypní popisy, postavy zbaveny osobitých rysů)
- tradice, kterou založil Sv. Isidor ve vizigótské době
- arabské dějepisectví (*Kronika Maura Rasise*)
- výpravné básně šířené žakéři, které lidé považovali za pravdivá vyprávění (osobití hrdinové, dialogy, záliba v detailu)

kroniky

- 1344: *Obecná kronika Španělska* (*Crónica Geral de Espanha*), port., zachován pouze špaň. překlad
- Zdroje:
 - *Obecná kronika španělská* (Alfonse X. Učeného)(*Crónica General de Espana*, de Alfonso X, el Sabio), 1342 přel. jako *Galicijsko-portugalská obecná kronika* (*Crónica Galego-Portuguesa de Espanha e Portugal*) – nedochovala se
 - Kronika Maura Rasise
 - Fragment 4. Stručné kroniky kláštera Sv. Kříže v Coimbře
- 1400: druhá, přepracovaná verze Kroniky z r. 1344 (uchována v port.)
- 1404: Galicijsko-portugalská kronika (*Crónica Galego-Portuguesa*) – využívá stejných pramenů jako Kronika z r. 1344

epická látka

- o počátcích port. království
- zachovala se zlomkovitě v Kronice z r. 1344, jejímž pramenem byla 4. Stručná kronika kláštera Sv. Kříže v Coimbře), existující zlomky jsou psány prózou
- usuzuje se, že existoval cyklus epických příběhů o počátcích port. království a osobnosti A. Henriquese (nedochoval se), vztahující se k významným událostem ze života AH (úmrtí hraběte Jindřicha, hoj AH s matkou, dobytí Santarému, neštěstí v Badajozu); ústřední tragická zápletka - neštěstí v Badajozu - je vykládáno jako prokletí; je zde ale zřejmá snaha dokázat, že nástupnictví AH bylo oprávněné

rodové knihy

- záznamy urozených rodin
- jednotlivé kopie byly do 16. stol. rozšiřovány a doplňovány
- 4 knihy:
 - 1) *Livro Velho* n. *Primeiro Livro de Linhagens* (1270 – 1280)
 - 2) *Livro do Deão* n. *Livro Velho* (1340)
 - 3) 1360 – 1375
 - 4) 1372
- první dvě knihy: převážně genealogie
- třetí a čtvrtá kniha: org. D. Pedro, conde de Barcelos; obs. evropské nebo národní folklorní motivy (např. povídka o Paní Kozonožce) , překlady a úpravy franc. rytířských románů

Fernão Lopes

(1380? – 1459?)

- „otec port. dějepisectví“, zahajuje řadu král.
kronikářů

- od r. 1418/19 strážce Torre do Tombo
(státních archivů)

Dílo:

- *Kronika vlády krále D. Pedra (Crónica de El-Rei D. Pedro)*

- *Kronika vlády krále D. Fernanda (Crónica de El-Rei D. Fernando)*

- *Kronika vlády krále D. Jana (Crónica de El-Rei D. João)*, nedokončená

Lopesova metoda

- ve svých kronikách čerpal z jiných děl, ale doplňoval je **vlastním výzkumem** (pracoval v archivu - mohl kriticky hodnotit a opravovat existující záznamy)
- podrobuje **systematické revizi** všechna vyprávění, která se mu dostanou do rukou; objeví-li se nějaký rozpor (např. různé verze apod.), upřednostní „pravděpodobnější“ verzi
- středověcí kronikáři vesměs redukovali společnost na privilegované vrstvy a ignorovali široké lid. vrstvy; Lopes naproti tomu podává **široký obraz společnosti** z různých úhlů pohledu; důležitou roli sehrávají anonymní masy (zejména v *Kronice vlády Jana I.* je důležité vyprávění o lid. revoluci r. 1383) – společnost je chápána jako kolektiv (někdy se hovoří o „epickém“ ztvárnění port. středověké společnosti)
- **smysl pro realitu**: postavy šlechticů nejsou kromě Nuna Álvarese Pereiry idealizované, je to galerie různých, psychologicky věrných charakterů (autor dokáže postavy vnést do vzájemných souvislostí a konfrontovat je v dialozích a scénách), záliba v detailu, zachycení různých aspektů života – inspirace pro romantické autory (Herculano, Garrett)

styl Lopesových kronik

- prvky rytířského románu (vypravěčské umění)
- prostý, konkrétní, elegantní jazyk
- kompozice připomíná román nebo eposej: nejde o chronologické řazení jednotlivých událostí, ale o zachycení souvislostí a dramatické zápletky (důl. jsou vazby, kontext)

Gomes Eanes de Zurara (1410 – 1474)

Estátua de Gomes Eanes de Zurara, parte do pedestal do Monumento a Luís Vaz de Camões, da autoria de Victor Bastos, entre 1860 e 1867, Praça Luís de Camões (Lisboa)
commons.wikimedia.org/wiki/File:Zurara.jpg

Zurarovo dílo

- *Kronika o dobytí Ceuty (Crónica da Tomada de Ceuta)*
- *Kronika o skutcích v Guineji (Crónica dos Feitos da Guiné)* – chvalo zpěv na infanta Jindřicha Mořeplavce
- knihy o významných osobnostech z řad šlechty

- Metoda:
- obrací pozornost k feudálním pánům a ideologii rytířských řádů (sám členem Kristova řádu) – nezajímá se o kolektivní činy
- nepracuje s dokumenty, opírá se o ústní výpovědi společensky exponovaných osob

- Styl:
- rétorický, chvalořečný, vyšperkovaný citáty

Rui de Pina (1440 – 1522)

- *Kronika vlády Duarta (Crónica de E-Rei D. Duarte)*
- *Kroniky vlády Afonse V. (Crónica de E-Rei D. Afonso V)*
- *Kronika vlády Jana II. (Crónica de E-Rei D. João)*

2. Krásná próza: rytířský román

- výsledek syntézy lat. lit. tradice, kterou udržovalo duchovenstvo, a žakéřské tradice
- V Evropě se rozvíjejí epické národní cykly, z nichž do Port. nejvýrazněji pronikly tzv. bretaňské lais (bretonská látka) – keltské skladby o králi Artušovi a rytířích Kulatého stolu (pův. součást lat. Historiografie v Británii, díky Chrétienu de Troyes se dostává do záp. Francie a poté do ostatních částí záp. Evropy)
- typy:
- profánní rytířské příběhy: rozvíjejí **ideál osudové lásky** (Tristan a Isolda apod.)
- mysticko-symbolické příběhy: rozvíjejí **ideál chrabrého rytíře** (panického, který po mnoha zkouškách dosahuje věčné blaženosti na zemi)

Bretonská látka v Portugalsku

- předpokládá se, že port. úpravy bret. látky tvořily součást repertoáru žakéřů
- na konci 13. stol. – přeloženy fr. romány z cyklu *Hledání sv. grálu* (části tohoto cyklu se dochovaly v rukopisech z 15. a 16. stol.):
 - 1. část: Josef z Arimateje (Arimatejský)
 - 2. část: Merlin
 - 3. část: Hledání sv. Grálu
- činy rytířů a milostné zápletky se přizpůsobují **náboženskému** záměru (láska je hříšná, nejdokonalejší stav je panenství)
- látka: líčí původ sv. grálu (nádoba obsahující Kristovu krev, kterou přiveze JA z Jeruzaléma do Anglie), hledání grálu rytíři
- texty (psány prózou určenou k poslechu) byly pravděpodobně čteny mezi 13. a 16. stol.

Amadis Waleský (de Gaula)

- slavný román napsaný na Pyrenejském poloostrově
- neznámý původ : port. teze (1385) x špaň. teze (1359)
- zachovaná verze: první vydání španělské (1508 Garcia Rodriguez n. Ordonez Montalvo) – sepsal kolem r. 1492 ve 4 knihách, r. 1510 připojil vlastní 5. knihu)

- Látka:
- **milostný rytířský příběh** reprezentující dvorskou etiketu podobnou jako v písních o lásce
- hl. hrdina Amadis je plodem tajné lásky krále Periona a královny Eliseny – vržen do moře – ujímá se ho rodina, která nic netuší o jeho původu – ve službě infantky Oriany – zamilují se

- Významné motivy:
- **láska a smyslnost** (Amadis a Oriana se milují nejen duševně, ale též fyzicky, přestože Amadis zůstává chrabrým a cudným)
- **ideál rytířské ctnosti** (statečnost, smysl pro čest a spravedlnost apod.)
- **nadpřirozeno** (podobné jako v Grálu)

Vydání Amadise

Los quatro libros del virtuoso cavallero Amadis de Gaula: Complidos.

Primera edición del *Amadis de Gaula* de [Garci Rodríguez de Montalvo](#), impreso en [Zaragoza](#) por [Jorge Coci](#) (1508).^[1]

Primera edición del *Amadis de Gaula* de [Garci Rodríguez de Montalvo](#), impreso en [Zaragoza](#) por [Jorge Coci](#) (1508).^[1]

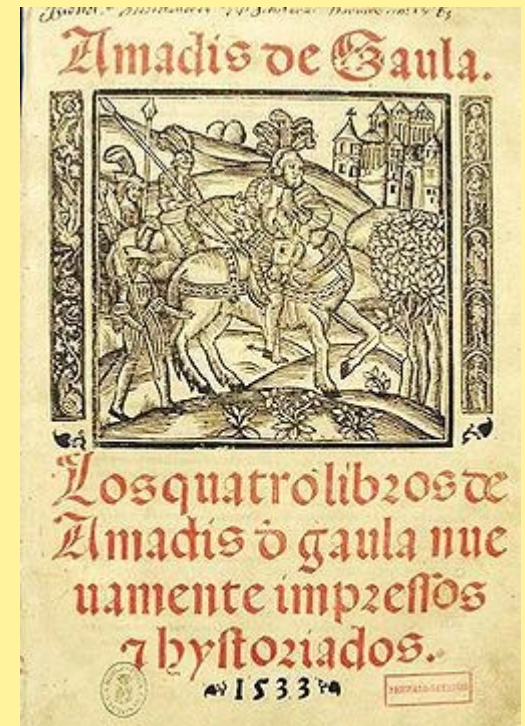

Ilustración de Amadís de Gaula de una edición de 1533.

3. Dvorská nauková literatura

- v 15. stol. se rozvíjí knižní kultura, port. králové pořizují překlady, nechávají sepsat kroniky, sami píší
- **Jan I.** (1385 – 1433)
- *Kniha o lovectví (Livro da Montaria)*: navazuje na odborná a didaktická pojednání
- **Duarte** (1433 – 1438)
- *Příručka správné jízdy na všech sedlech (Ensinança de bem cavalgar toda sela)*
- *Věrný rádce (Leal Conselheiro)*
- námět mravoličný (určit normy a vzory jednání)
subjektivita: vložené introspektivní analýzy (např. o různých povahách smutku a stesku – *saudade*), snaží se analyzovat osobní prožitek
- **Pedro**
- *Ctnostné dobrodiní (Virtuosa Benfeitoria)*
- vyložení polit., sociální, ekon. a náb. **teorie feudalismu**
- **definice společenské hierarchie**: svět je představován ve formě stupňovité pyramidy, jejímž vrcholem je Bůh a základem němí tvorové ; pojítkem mezi jednotlivými stupni je dobrodiní

4. Apologetická a mystická literatura

- do konce středověku se o morálních a mystických tématech pojednává zpravidla latinsky
- 1. překlad Bible za Jana I.
- Původní literatura:
- *Zahrada manželova (Orto do Esposo)*: sbírka rozjímání o Písmu svatém, marnosti pozemského pachtění, doplněná exemply a citáty z různých pramenů
- André Dias: *Duchovní chvalo zpěvy a písně (Laudes e Cantigas Espirituais)* – soubor skladeb psaných nepravidelnými verši přip. rytmickou prózu; určeny ke zpěvu a tanci
dílo je nesené duchem františkánského hnutí
- *Rozkošný les (Boosco Deleitoso)*: dílo tlumočící autorovu znalost středověké mystické tvorby, díla Petrarcova a starověkých autorů (Seneca)
líčí strasti duše po spáchaném hříchu, její soud a etapy nanebevzetí

Pozdně středověké divadlo

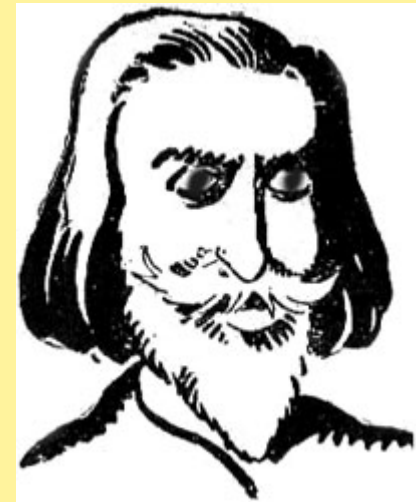
- Tradice:
- mystéria (mistérios)
- morality (moralidades)
- mirákula (milagres)
- frašky (farsas)
- sotties
- burleskní kázání (sermões burlescos)
- momos

Gil Vicente

(1465? – 1537?)

- Luis Vicente: *Copilaçam de todas as obras de Gil Vicente* (1562):
- náboženské hry (autos de devoção)
- frašky (farsas)
- komedie (comédias)
- tragikomedie (tragicomédias)
- drobná díla (obras menores)

žánry vicentovského divadla

- pastýřské hry (autos pastoris)
- náboženské hry (autos de devoção): *Hra o pekelné lodi (Auto da Barca do Inferno)*, *Hra o lodi Očistce (Auto da Barca do Purgatório)*, *Hra o lodi slávy (Auto da Barca da Glória)*
- frašky (farsas): *Hra o Indii (Auto da Índia)*, *Hra o Inês Pereirové (Farsa de Inês Pereira)*
- rytířské hry (autos cavaleirescos): *Amadis de Gaula*, *D. Duardos*
- alegorie se světským námětem (alegorias de tema profano)

Hra o pekelné lodi (Auto da Barca do Inferno)

- děj je vystaven na jediné dramatické situaci: na břehu řeky kotví dvě lodi (do Pekla a do Ráje), k nim přicházejí zesnulí, kteří promlouvají s Andělem a Dáblem (skoro všichni jsou přesvědčeni o tom, že patří do Ráje – čeká je prozření)
- postavy: různé společenské typy (velmož, lichvář, švec, mnich, kuplířka, žid, soudce, advokát, viselec, rytíři, blázen). Všechny postavy se kromě Blázna a Rytířů nalodí na cestu do Pekla.
- paralelistická struktura (paralelismus po sobě jdoucích výjevů) – připomíná postupy trovadorské lyriky
- hlavní témata:
 - - **rozpor mezi zdáním a skutečností** (rozpor mezi domnělou a skutečnou cenou postav; kromě Blázna si postavy neuvědomují, že už jsou po smrti a že jejich pozemské úklady nemají žádnou moc, polarita vznešenost x prostota – převrácení, střetání vysokého a nízkého stylu))
 - - **bláznovství a topos „světa naruby“** (blázen ve středověku nemá význam doslovný, nýbrž přenesený – nepřímý, někdy i opačný; svět naruby je svět v karnevalově převrácené perspektivě – proto je Honza Blázen spasen, v jeho nezáludnosti a (s)prosté mluvě není místo pro žádnou manýru)
- axiologická rovina: kritika společnosti a jejích nešvarů; obhajoba křesťanství (Rytíři, Žid)
- F. Listopad (*Vzhůru do pekla*, uvedení v Divadle na Provázku r. 1995: převrácení dvou problematických složek díla: militarismu a antisemitismu)